מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנים בני בנים כשתי לי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת תצוה

אותיות ב • ד

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל
האלוקי חסידא קדישא רבנו **שמשון חיים** ב"ר
נחמן מיכאל נחמני זלה"ה
מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'
שחי לפני כ-300 שנה בתקופת ה'אור החיים' ומקום קברו לא נודע
והבטיח שהלומד בחידושיו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני
נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות
יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון
שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקעס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"נ ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרכנתיל (17) סניף 635
מספר חשבון 7171303028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

זכות הצדיק ודברי תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומזוני וכל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון המבואר'
נחרם לעילוי נשמת

האשה הצדקת מרת ריזל
בת ר' מיכאל הלוי ע"ה
גידלה בניה בעסירות לתורה ולחסד
הרבתה לגמול חסד בגופה ובממונה
והיתה עסייעת במאור פנים לעניים ושבורי לב
נלב"ע ג' שבט תשע"ט
תהא עליצת יושר
עבור בניה וכל משפחתה
ת.נ.צ.ב.ה.

יהי רצון
שהלימוד בספר הקדוש הזה
יהא לעילוי נשמת רוחה ונשמתה בעולם
העליון ובזכותן הגדולה של רבינו זי"ע
תתעלה מעלה מעלה עיחיל אל חיל
בגגזי מרומים להמליץ טוב בעד כל ישראל
שניזוושיע בתשוועת עולעים בב"א

לשותפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון
ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק בדברי רבנו ולבארם כראוי עד היכן שמשגת ידינו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעיוניו, ובודאי לא לקבוע במה שנכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים הי"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם בראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותינו הקדמונים, בודאי לא על דבינו הקדוש זי"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוחה לפי מהלומדים אשר יבין ומצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבינו, אנא ממנו שימציאם לידינו בכדי שנוכל לתקנם ולשלבם במהדורות הבאות, ובזה יהיה חלקו עמנו בזיכוי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פָּרָשַׁת תְּצַוֶּה

ב

פָּסוּק (שמות כז, כ) 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר, לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד'.

פָּסוּק כָּתִית לַמָּאוֹר, פֵּירוּשׁ רַשִׁ"י וְלֹא לַמְּנָחוֹת

רַשִׁ"י, הַזֵּיתִים כּוֹתֵשׁ בִּמַכְתֶּשֶׁת לִמְנָחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּתִית לַמָּאוֹר', וְלֹא וְכוּ', וְהַשֵּׁנִי פָּסוּל לַמְּנוֹרָה וְכָשֵׁר לִמְנָחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּתִית לַמָּאוֹר', וְלֹא וְכוּ', וְהַשְּׁנִי פָּסוּל לַמְּנוֹרָה וְכָשֵׁר

זָרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

ב

ביאור הלימודים לשמנים הכשרים למאור ולמנחות

דקדוק בכתיבת מיעוט 'למאור' במנורה, וריבוי 'כתית' במנחות

על הַפָּסוּק (שמות כז, ב)[א] **הכתוב בענין השמן שציוה הקב"ה לעשות, כדי להדליק בו את מנורת הזהב במשכן, 'שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר, פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, 'כתית' היינו 'כתוש'[ב], שאת הַזֵּיתִים[ג] שלקח בשביל להשתמש בשמנם לצורך המנורה, היה כּוֹתֵשׁ בִּמַכְתֶּשֶׁת[ד] וְכוּ', ולא היה טוחנם מיד, אלא נותנם לתוך סל מנוקב, כדי שיצא שמנם ויאסף לתוך הכלי. והטעם, לפי שהשמן היוצא מהזיתים על ידי טחינה ברחיים, יש בו שמרים, אבל היוצא מהזיתים אחרי כתישה במכתשת, אין בו שמרים, והוא 'זך'. ולאחר שהוציא מהזיתים את הטיפה הראשונה[ה] שבהם, שהוא השמן הכשר למנורה, מכניס את הזיתים לריחים וטוחנם, וְהַשֶּׁמֶן ה'שֵּׁנִי' [היוצא על ידי הטחינה ברחיים], פָּסוּל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ להאיר בַּמְּנוֹרָה, וְהוּא כָּשֵׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לצורך הַמְּנָחוֹת שהיו מקריבים במשכן ובבית המקדש, משום שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּתִית**

ציונים ומקורות

א. לשון הפסוק, 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד'. **ב.** כמבואר במנחות (פו, ב), רבי יהודה אומר, 'כתית', אין כתית אלא כתוש. **ג.** לשון רש"י, הזיתים היה כותש במכתשת, ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהו בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר 'כתית למאור', ולא כתית למנחות. **ד.** במנחות (פו, א) מבואר, שלאחר שכתש את הזיתים, היה נותן אותם לתוך סל מנוקב, ותחת הסל היה מונח כלי שבו היה השמן זב מהסל. ורבי יהודה סובר, שאחרי כתישת הזיתים, היה נותנם סביבות הסל מבחוץ, והשמן זב דרך הדפנות לתוך הסל, ושוב הוא מסתנן מן הסל ויוצא לכלי. אבל לפי כל השיטות, לא היה טוען עדיין קורה על הזיתים כדי לסחטם, וגם לא היה טוחנם. והשמן שיצא מן הזיתים אחרי הכתישה, בלי טעינת קורה, ובלי טחינה, נקרא 'שמן ראשון'. **ה.** לכאורה נראה, שמה שכתב רש"י 'טיפה ראשונה' הוא לאו דוקא, אלא כל מה שיוצא מן הזיתים כשנתנום בסל [או סביבות הסל לרבי יהודה] אחרי הכתישה, הוא כמו הטיפה ראשונה וכשר למאור. וכך כתב רש"י (מנחות פו, א ד"ה ונותנן, ואילך) שאת גרגרי הזיתים שהוריד מראש האילן, כותשן ונותנן בתוך הסל כדי שיזוב הצלול שבשמן מעצמו בלא דוחק, חוץ לסל, והוא השמן הראשון. והפסולת

פָּסוּק וְעָשָׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בָּשָׁמֶן כָּתִית, פֵּירוּשׁ רַשִׁ"י וְכוּ'

'כָּתִית' לִמְנָחוֹת. וּלְקַמָּן גַּבֵּי מִנְחוֹת פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל פָּסוּק (שם כט, מ), 'וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כָּתִית' וְכוּ', לֹא נֶאֱמַר 'כָּתִית' לְחוֹבָה, אֶלָּא לְהַכְשִׁיר. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּתִית לַמָּאוֹר', יָכוֹל לְפָסְלוֹ לִמְנָחוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר כָּאן 'כָּתִית', לְלַמֵּד דְּכָתִית

זֶרַע שְׁמֻשׁוֹן הַמְבוֹאָר

לַמָּאוֹר', שרק השמן שמשתמשים בו 'לַמָּאוֹר', כלומר, הדלקת המנורה, צריך שיהיה 'כָּתִית' - כתוש במכתשת, וְלֹא 'כָּתִית' לִמְנָחוֹת - אבל לצורך המנחות, אין צריך בדוקא 'שמן כתית', אלא ניתן להשתמש לצורכן, גם בשמן היוצא מטחינת הזיתים, שאינו 'כתית'.

וּלְקַמָּן בפרשתנו, לְגַבֵּי הַמְנָחוֹת שהיו מקריבים עם קרבן התמיד, פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י[1] עַל הַפָּסוּק (שם כט, מ), 'וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כָּתִית' וְכוּ' - שנצטוו ישראל שעבור כל כבש שמקריבים על המזבח, יקריבו מנחה העשויה מעשרון סולת, המעורבת עם שלשה לוגים של 'שמן כתית'. ועל כך פירש רש"י, שלֹא נֶאֱמַר בתורה לענין המנחות 'כָּתִית', כדי לְלמד שחוֹבָה להשתמש לצורך המנחות דווקא בשמן 'כתית' - שמן ראשון, היוצא מכתישת הזיתים, אֶלָּא מה שנאמר בו 'כתית', הוא רק כדי לְהַכְשִׁיר - ללמד שגם שמן 'כתית' - כתוש, כשר למנחות, ושלא תאמר, שרק שמן השני היוצא מטחינת הזיתים כשר במנחות. אבל לעולם גם השמן 'השני' היוצא על ידי הטחינה, כשר למנחות, אף על פי ששמן זה אינו כשר למנורה.

והטעם שהיה עולה על דעתנו לומר, שה'כתית' אינו כשר למנחות, הוא לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר במנורה 'כָּתִית לַמָּאוֹר', ודורשים משם, ש'לַמָּאוֹר' בא למעט שבמנחות אין צריך כתית, וכמו שדרשו 'כתית למאור, ולא כתית למנחות', ולכן היית יָכוֹל להעלות על דעתך, שדרשה זו באה לְפָסְלוֹ - ללמד ש'שמן כתית' פסול לִמְנָחוֹת, ואין כשר למנחות אלא 'שמן שני' בלבד. תַּלְמוּד לוֹמַר - לכך נאמר כָּאן - בפסוק לענין מנחות 'בְּשֶׁמֶן כָּתִית', לְלַמֵּד ולרבות, דְּשמן כתית נַמִי - גם כן

ציונים ומקורות

והשמרים שבשמן נשארין בסל, וחוזר ולוקחם וטוען עליהם את קורת בית הבד, ומוציא שמנו, ומה שהוא יוצא עכשיו, זהו שמן שני. **ובשפת אמת** (מנחות שם ד"ה שלשה) העיר, שמפירוש רש"י והרע"ב (פ"ח מ"ד) משמע שהשמן הראשון הוא לאחר סינון השמרים והפסולת, ואילו מדברי רש"י בחומש (בפרשתינו), שהשמן של מנורה היא טפה ראשונה שאין בה פסולת, משמע שאין צריך סינון כלל.

1. לשון רש"י, 'בשמן כתית', לא לחובה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר 'כתית למאור', ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן 'כתית', ולא נאמר 'כתית למאור', אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטחון בריחיים כשר בהן. 2. לשון הפסוק, 'וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין וְנָסֵךְ רְבִיעִת הַהִין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד'.

נַמִּי כָּשֵׁר. וְלֹא נֶאֱמַר 'כְּתִית לַמָּאוֹר' אֶלָּא לְמַעֵט מְנָחוֹת, שֶׁאֵין צָרִיךְ 'כְּתִית', עכ"ל.

מַקְשִׁים (ספר חידושי אגדות זרע ישראל ברש"י שם), דִּלֹּא לִכְתֹּב קְרָא לֹא הֵ"א וְלֹא וָי"ו, דִּלֹּא לִכְתֹּב 'כְּתִית' בַּמְּנָחוֹת, וְלֹא לִכְתֹּב 'לַמָּאוֹר' בַּמְּנוֹרָה.

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

כָּשֵׁר למנחות, ומוכח מכך, שלֹא נֶאֱמַר במנורה 'כְּתִית לַמָּאוֹר', אֶלָּא לְמַעֵט מְנָחוֹת, שֶׁאֵין צָרִיךְ בהם בדוקא שמן 'כְּתִית', ושאפשר להשתמש לצורכם גם בשמן שני, היוצא על ידי הטחינה. אבל לא בא המיעוט לפסול שמן 'כתית' למנחות, עכ"ל. ובפשטות נראה מדבריו שהטעם שנצרך 'כתית למאור' למעט שבמנחות אין צריך כתית, משום שבפסוק לענין מנחות כתוב 'כתית', ולכך באה התורה כאן למעט שאין זה חובה[ח].

וּמַקְשִׁים המפרשים (ספר חידושי אגדות זרע ישראל ברש"י שם)[ט], **דִּלֹּא לִכְתֹּב קְרָא לֹא הֵ"א וְלֹא וָי"ו** - לא מיעוט ולא ריבוי, כלומר, **דִּלֹּא לִכְתֹּב** - שלא תכתוב התורה הריבוי של **'כְּתִית' בַּמְּנָחוֹת**, וממילא לא היה עולה על דעתינו לומר, שצריך בדוקא 'כתית' במנחות, אלא היינו אומרים שרק במנורה שכתוב בה 'כתית', צריך בדוקא שמן 'כתית', אבל במנחות שלא כתוב בהן 'כתית', כל השמנים כשרים, ואף השמן השני, וממילא גם **לֹא** תצטרך התורה **לִכְתֹּב 'לַמָּאוֹר' בַּמְּנוֹרָה** -

ציונים ומקורות

ח. מחמת הבנה זו בכוונת דברי רש"י, הקשה רבנו את קושייתו הראשונה דלהלן. וראה בסוף הדרוש שמבאר רבינו כוונת רש"י, שהטעם שנצרך הפסוק ללמדנו שבמנחות אין צריך כתית, היינו בשביל שלא נלמד מק"ו שאף במנחות בעינן כתית, ולא מחמת הפסוק שכתוב לענין מנחות 'כתית'. **ט.** זה לשונו, ברש"י כתית למאור, כותש במכתשת וכו', ולקמן גבי מנחות פירש רש"י וכו'. ויש להקשות, לא ליכתוב לא הי"א ולא וי"ו, רצה לומר, לא ליכתוב 'כתית' במנחות ולא ליכתוב 'מאור' במנורה. ויש לומר, דאיצטריך 'למאור' משום דיש כאן עוד להקשות על רש"י שפירש, והשני פסול במנורה וכשר למנחות, מהיכי תיתי לומר דשמן שני פסול במנחות. אלא ודאי שסברא חיצונה היא למיסר גם במנחות, משום שכבר ניטל ממנו שמן הראשון, ולא כשר אלא דווקא כשטוחנן ביחד ומעורב שמן הראשון עם השני. לכך כתיב כאן 'למאור', ללמד דדווקא במנורה שני אסור, ולא במנחות, דבמנחות שמן שני כשר, ואם כן, אי לא הוי כתיב 'למאור', הוא אמינא באמת דפסול. וכיון דאיצטריך 'למאור', ממילא איצטריך נמי כתית, כפירוש רש"י, שלא תאמר דכתית פסול במנחות. לכן איצטריך גם כתית במנחות, ודוק היטב. וראה עוד בפירוש **הרא"ם ובגור אריה** למהר"ל שהקשו כן, שלא לכתוב רחמנא לא 'למאור' דהכא, ולא 'כתית' דמנחות, עיי"ש. וראה עוד בזה, **בשפתי חכמים** (ברש"י). **י.** מליצה זו ע"פ לשון הגמרא (פסחים ה, א) וז"ל, התם [בסוכות] דכתיב (ויקרא כג, לט) 'ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון', אימר ראשון דמעיקרא [ערב יום טוב] משמע [שערב יום טוב אסור בעשיית מלאכה], שאני התם דאמר קרא 'וביום השמיני שבתון', מה שמיני שמיני דחג, אף ראשון ראשון דחג, 'ה'ראשון למה לי, למעוטי חולו של מועד [איסור עשיית מלאכה], חולו של מועד מ'ראשון' ו'שמיני' נפקא. איצטריך, סלקא דעתך אמינא, הואיל דכתב רחמנא 'וביום השמיני', וי"ו מוסיף על ענין ראשון, דאפילו בחולו של מועד, קא משמע לן. **ולא לכתוב רחמנא לֹא וי"ו ולֹא ה"א** [שאם התורה לא היתה כותבת וא"ו

וְעוֹד קָשֶׁה, דִּמְנָא לֵיהּ לְרַשִׁ"י לְמֵילַף הָכָא מִ'כְּתִית לַמָּאוֹר' שֶׁהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר לִמְנָחוֹת, דִּילְמָא בִּמְנָחוֹת 'כְּתִית' הוּא דְּלָא בָּעִינַן, אֲבָל אִין הָכִי נַמִּי שֶׁהַשֵּׁנִי נַמִּי לְחוֹדֵיהּ, אָסוּר. דְּלֹא הִכְשִׁירָה הַתּוֹרָה בִּמְנָחוֹת, אֶלָּא כְּשֶׁטּוֹחֲנָן בְּיַחַד וּמְעֹרָב הַשֵּׁמֶן הָרִאשׁוֹן עִם הַשֵּׁנִי. אֲבָל כְּשֶׁכְּבָר נִטַּל מִן הַזַּיִת הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן, הַנִּשְׁאָר מִמֶּנּוּ לֹא יִהְיֶה כָּשֵׁר לִמְנָחוֹת.

זֶרַע שְׁמוֹשׁוֹן הַמְבוֹאָר

כדי למעט מנחות מחיוב 'כתית'[א]. ונמצא, שבין תיבת 'למאור' הכתובה במנורה למעט 'כתית' במנחות, ובין תיבת 'כתית' שכתובה במנחות לרבות 'כתית' במנחות, מיותרים הם.

דקדוק בכשרות כל שמן שני למנחות

וְעוֹד קָשֶׁה - יש להקשות[ב], **דִּמְנָא לֵיהּ** - מנין לו **לְרַשִׁ"י, לְמֵילַף הָכָא** - ללמוד כאן **מִדרשת 'כָּתִית לַמָּאוֹר'** ולא 'כתית למנחות', **שֶׁהַשֵּׁנִי** - היוצא מן הטחינה, אחרי שיצא השמן הראשון על ידי הכתישה, **כָּשֵׁר לִמְנָחוֹת. דִּילְמָא** - שמא נאמר, שדרשת 'כתית למאור, ולא כתית למנחות', באה רק ללמד **שֶׁבִּמְנָחוֹת 'כְּתִית' הוּא דְּלֹא בָּעִינַן** - אין צריך למנחות שמן ראשון - היוצא על ידי הכתישה - לבדו, ואפשר לערבו עם שמן שני - היוצא על ידי טחינה, **אֲבָל אִין הָכִי נַמִּי, שֶׁהַשֵּׁנִי** - שהשמן השני - שיוצא על ידי הטחינה, אחרי שכבר יצא ממנו 'שמן ראשון' על ידי הכתישה, **נַמִּי לְחוֹדֵיהּ** - לבדו **אָסוּר** - פסול הוא אפילו במנחות. **ונאמר דְּלֹא הִכְשִׁירָה הַתּוֹרָה בִּמְנָחוֹת, אֶלָּא** כשאינו כותש את הזיתים כלל, אלא **כְּשֶׁטּוֹחֲנָן** - להוציא מהן את השמן הראשון והשני **בְּיַחַד, וּבאופן שֶׁמְּעֹרָב הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן עִם** השמן **הַשֵּׁנִי. אֲבָל כְּשֶׁכְּבָר נִטַּל מִן הַזַּיִת הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן** על ידי הכתישה, **הַנִּשְׁאָר מִמֶּנּוּ** - שהוא השמן

ציונים ומקורות

של 'וביום השמיני' לא היה ס"ד לרבות חולו של מועד, ולא היה צריך ה"א של 'ביום הראשון' למעט חוש"מ] וכו' [פירוש, שהוא"ו מרבה חולו של מועד לאיסור מלאכה כיו"ט, והה"א חוזר וממעטו, וקשה. שלא תכתוב התורה הוא"ו לרבותו, ולא תצטרך התורה גם לכתוב הה"א למעטו]. ומכאן נלמד להקשות כך במקום שיש ריבוי ומיעוט באותו ענין, ונראים הדברים שהיה ראוי שלא לכתוב את שניהם.

יא. פירוש, הלא מדברי רש"י נראה לומר, שהואיל ובמנחות נאמר 'כתית', היינו סבורים לומר שגם במנחות צריך בדוקא 'כתית', ולכן הוצרכה התורה לכתוב במנורה 'כתית למאור', למעט בכך מנחות **מחיוב** 'כתית'. ועל כן מקשים המפרשים, שלא תכתוב התורה 'כתית' במנחות, ולא תהיה הוה אמינא לומר שלמנחות צריך 'כתית', וממילא לא תצטרך התורה לכתוב 'למאור' במנורה, כדי למעט חיוב 'כתית' במנחות. וכמו כן לכאורה אפשר היה להקשות להיפך, למה הוצרכה התורה לכתוב במנורה תיבת 'למאור', כדי למעט מנחות מ'כתית', שעל כן הוצרכה התורה לכתוב שוב 'כתית' במנחות, לרבות שה'כתית' כשר בהם, והרי אם לא היה כתוב במנורה 'למאור' לא היינו מעלים בדעתנו לפסול 'כתית' במנחות, וממילא לא היתה התורה צריכה לכתוב במנחות 'כתית' לרבות. אלא שרבנו הקשה לפי נוסח דברי רש"י. [שהלא המפרשים בקושייתם סוברים, שאם היה כתוב במנורה 'כתית' סתם, ולא 'כתית למאור', לא היתה הוה אמינא שנלמד משם, שגם במנחות **צריך** בדוקא כתית].

יב. אף קושיא זו היא מתוך

וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּלְפִי זֶה הָיוּ בְּכָאן שְׁתֵּי סְבָרוֹת הֲפוּכוֹת, דְּאַחַר שֶׁכָּתַב בַּמְּנוֹרָה 'כְּתִית לַמָּאוֹר', אִי לֹא הָוָה כְּתִיב 'כְּתִית' בַּמְּנָחוֹת, הָיִיתִי יָכוֹל לוֹמַר שֶׁהַכְּתִית יִהְיֶה פָּסוּל לִמְנָחוֹת, הַגָּרוּעַ, דְּהַיְנוּ הַשֶּׁמֶן הַשֵּׁנִי, וְאִם כֵּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י עַל פָּסוּק 'וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת'. וּלְפִי סְבָרָא זוֹ, צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהֶחָשׁוּב דְּהַיְנוּ הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן, פָּסוּל, וּמְמֵילָא שֶׁלִּמְנָחוֹת צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַכְּתִית יִהְיֶה פָּסוּל לִמְנָחוֹת, וְאִם כֵּן,

זֶרַע שְׁמוֹשׁוֹן הַמְבוֹאָר

השני שיוצא על ידי טחינה, לֹא יִהְיֶה כָּשֵׁר אפילו לִמְנָחוֹת[א].

לפי הצד ש'כתית' פסול למנחות, צריך להן שמן גרוע ולא מעורב

וְיֵשׁ לוֹמַר לתרץ הקושיה הב', **דִּלְפִי זֶה** - אם ננקוט בידינו הסברא, שרק אם השמן השני מעורב עם השמן הראשון הוא כשר למנחות, אך השמן השני לבדו, פסול אף למנחות מפני שהוא גרוע, אם כן **הָיוּ בְּכָאן שְׁתֵּי סְבָרוֹת הֲפוּכוֹת** - הסותרות זו את זו, וכדלהלן[ב].

דְּהרי לְאַחַר שֶׁכָּתַב הפסוק **בַּמְּנוֹרָה 'כְּתִית לַמָּאוֹר'** - שדורשים אותו 'ולא כתית למנחות', וכתב רש"י, שמחמת כן **אִי לֹא הָוָה כְּתִיב 'כְּתִית' בַּמְּנָחוֹת, הָיִיתִי יָכוֹל לוֹמַר**, שכוונת הכתוב במיעוט 'כתית למאור ולא למנחות' היא שֶׁשֶּׁמֶן ה'כְּתִית', יִהְיֶה **פָּסוּל לִמְנָחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י עַל פָּסוּק 'וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת'**, שלכך התורה הוצרכה לכתוב 'כתית' לענין מנחות, כדי שלא נאמר שהוא פסול בהם, והוא כשר רק למאור. **וּלְפִי סְבָרָא זוֹ** - שלולא הפסוק היה עולה בדעתנו לומר, שהתורה מיעטה ופסלה ה'כתית' למנחות, **צָרִיךְ לוֹמַר** - היינו אומרים, שֶׁכך היא רצון התורה, שהשמן **הֶחָשׁוּב, דְּהַיְנוּ הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן** - היוצא על ידי הכתישה, שהוא זך ביותר, **פָּסוּל** למנחות, **וּמְמֵילָא** מובן מכך, **שֶׁלִּמְנָחוֹת צָרִיךְ** בדוקא השמן **הַגָּרוּעַ** שאינו זך, **דְּהַיְנוּ הַשֶּׁמֶן הַשֵּׁנִי** - היוצא על ידי הטחינה[ג]. **וְאִם כֵּן**, שאנו למדים שלולא הפסוק היינו פוסלים לגמרי את

ציונים ומקורות

דברי ה'זרע ישראל' שהובא לעיל. יג. נראה לבאר הקושיא, שהשמן הראשון, שיוצא על ידי הכתישה, הוא זך ביותר, ואילו השמן השני, היוצא על ידי הטחינה, אינו זך כל כך. אבל אם אין כותשים כלל את הזיתים, אלא מיד טוחנים אותם, אזי נמצא שהשמן ה'ראשון' וה'שני' יוצאים ביחד על ידי הטחינה. ואף ששמן זה אינו כל כך זך, כמו השמן שיוצא על ידי הכתישה, מכל מקום, הוא יותר זך מהשמן השני שיוצא לבדו על ידי הטחינה, אם כבר הוציאו מהזיתים שמן ראשון על ידי כתישה. ועל כן מקשה רבינו, שנאמר שדרשת 'כתית למאור ולא כתית למנחות', באה להכשיר למנחות רק שמן ראשון ושני מעורבים, דהיינו כשלא כתשו את הזיתים רק טחנו אותם, ששמן זה הוא גם כן קצת זך, אבל לא באה להכשיר שמן שני לבדו, דהיינו השמן שיוצא מהטחינה אחרי שכבר נכתשו הזיתים, ששמן זה אינו זך. יד. בהערה להלן בסמוך, מבואר כוונת דקדוק לשון רבנו 'שתי סברות הפוכות'. טו. ראה **ברא"ם ובשפתי חכמים** (ברש"י), שכתב סברא, שהשמן השני אף שאכן אינו זך כל כך, מ"מ יש בו יותר מתיקות, ויש לומר שמחמת כן, דווקא הוא יהיה כשר למנחות [אבל למאור צריך כתית מפני שהוא נמשך ביותר אחר הפתילה]. ואולי יש לבאר עוד הטעם שהתורה הצריכה למנחות בדוקא שמן

אֵין עוֹד סְבָרָא לוֹמַר שֶׁהַשֶּׁמֶן הַשֵּׁנִי יִהְיֶה פָּסוּל.

וְאִם תֹּאמַר סְבָרָא אַחֶרֶת, שֶׁהַשֵּׁנִי פָּסוּל לִמְנָחוֹת בִּשְׁבִיל שֶׁאֵין מְעָרֵב בְּתוֹכוֹ שֶׁמֶן הָרִאשׁוֹן הַמְשֻׁבָּח. אִם כֵּן, לְמִנְחוֹת לֹא בָּעִינַן גָּרוּעַ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁיִּהְיֶה כָּשֵׁר הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן, וְלֹא הָיָה צָרֵךְ כְּלָל לִכְתֹּב 'כְּתִית' בַּמְּנָחוֹת. וְלֵיכָּא

זֶרַע שְׁמֹשׁוֹן הַמְבוֹאָר

השמן הראשון למנחות, בודאי אף שאכן לאחר הריבוי בפסוק, גם השמן הראשון כשר למנחות, מכל מקום, **אֵין עוֹד** שום **סְבָרָא לוֹמַר** בכוונת הדרשא 'כתית למאור ולא כתית למנחות' שצריך בדווקא שהשמן הראשון יהיה מעורב יחד עם השני, **וְשֶׁהַשֶּׁמֶן הַשֵּׁנִי** כשאינו מעורב עם הראשון, **יִהְיֶה פָּסוּל** מפני שהוא גרוע ביותר, ולא מעורב בו שום שמן ראשון, זה אינו, שהרי אדרבה, נצרך פסוק להכשיר את השמן הראשון למנחות[ט].

להצד ששמן גרוע פסול למנחות, אין למעט בהן שמן כתית

וְאִם לא תסבור לומר כן, אלא **תֹּאמַר סְבָרָא אַחֶרֶת, שֶׁהַשֵּׁנִי** - היוצא על ידי הטחינה, אחרי שכבר יצא השמן הראשון על ידי כתישה, **פָּסוּל לִמְנָחוֹת, בִּשְׁבִיל שֶׁאֵין מְעָרֵב בְּתוֹכוֹ שֶׁמֶן הָרִאשׁוֹן הַמְשֻׁבָּח**, וכמו שכתבנו לעיל [בקושיה הב'], שלכאורה יתכן לומר שהמיעוט 'למאור' הוא רק שלמנחות אין צריך שמן 'כתית' לבדו, אבל מכל מקום, צריך בשבילו 'שמן שני מעורב עם שמן ראשון', שאינו כל כך גרוע, **אִם כֵּן** - הרי עולה מכך, שאתה סובר **שלְמִנְחוֹת לֹא בָּעִינַן** - אין צריך בדוקא את השמן **הגָּרוּעַ**, שהרי רצונך לומר, שאף לאחר המיעוט 'כתית למאור', צריך שיהיה מעורב מעט מהשמן הראשון, ומתבאר שאדרבה, צריך אף במנחות שהשמן יהיה לפחות 'קצת משובח', ולכך אם אין מעורב בו שמן משובח, פסול. **וממילא** יוצא לפי סברא זו, **שמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁיִּהְיֶה כָּשֵׁר** למנחות **הַשֶּׁמֶן הָרִאשׁוֹן** - שהוא יותר משובח, **וְאִם כן, לֹא הָיָה צָרֵךְ כְּלָל לִכְתֹּב 'כְּתִית' בַּמְּנָחוֹת**, לרבות ולהכשיר את השמן ראשון, שהרי מסברא נלמד שהוא כשר, והמיעוט 'כתית למאור' היינו רק שאין צריך 'כתית' למנחות.

ציונים ומקורות

גרוע, על פי מה שכתב **בשם משמואל** (תצוה שנת תער"ב ד"ה ואתה) בשם ה'אבני נזר', שהמנחות שבאים לכפרה אינו מזיק בהם מעט הפסולת, מפני שהנצרך לכפרה, בהכרח עדיין אינו מנוקה מפסולת, וכמוהו כן קרבנו. הנה **הרא"ם** [בדברי רש"י כאן] הקשה, שהיאך יעלה על הדעת לפסול 'שמן כתית' במנחות, שהרי יש ללמוד בקל וחומר להיפך, שאם במנורה ששמן שני פסול, הראשון כשר, כל שכן שלמנחות שהשני כשר, הראשון כשר בו, עיי"ש. אמנם נראה, שעל פי דברי רבינו מיושבת קושייתו, דהוה אמינא, ש'כתית למאור ולא כתית למנחות', היא גזירת הכתוב, שלמנחות צריך 'שמן גרוע'.

ט. קיצור היוצא מסברא זו, שממה שאנו רואים שללא ריבוי מיוחד, היינו פוסלים שמן ראשון למנחות, וכמ"ש רש"י בפסוק 'כתית' הכתוב במנחות, מוכח שיש סברא פשוטה שלמנחות צריך שמן גרוע. ולפי צד זה, אין סברא לומר, שאם לא מעורב בשמן השני שום שמן ראשון יהיה פסול מפני שאינו זך כלל, שהרי אדרבה, במנחות עדיף שיהא שמן גרוע.

לְמֵימַר דְּבָעֵינַן דַּוְקָא 'כְּתִית', שֶׁהֲרֵי בַּמְּנוֹרָה כְּתִיב 'לַמָּאוֹר', דְּמַשְׁמַע וְלֹא לִמְנָחוֹת.

אֶלָּא וַדַּאי צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהַכָּתוּב בָּא לְהַכְשִׁיר הַכְּתִית, לְאַפּוֹקֵי הַסְּבָרָא שֶׁהָיָה לָנוּ שֶׁהַכְּתִית יִהְיֶה פָּסוּל. וּכְשֶׁיֵּשׁ סְבָרָא זוֹ בָּעוֹלָם, עַל כָּרְחָךְ לוֹמַר שֶׁהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר לִמְנָחוֹת, וּמִמֵּילָא אִימַּעִיטָא הַסְּבָרָא הָאַחֶרֶת לוֹמַר שֶׁהַגָּרוּעַ פָּסוּל, דְּהַיְנוּ הַשֵּׁנִי.

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

וְגַם לֵיכָּא לְמֵימַר - אין לומר, שמה שכתוב 'כתית' במנחות, מלמדנו דְּבָעֵינַן - שבמנחות צריך להביא דַּוְקָא שמן 'כְּתִית', שֶׁהֲרֵי בַּמְּנוֹרָה כְּתִיב 'לַמָּאוֹר', דְּמַשְׁמַע וְלֹא לִמְנָחוֹת - שבמנחות אין חובה להביא 'שמן כתית'.

אֶלָּא וַדַּאי אין לפסול למנחות את השמן השני כשהוא בפני עצמו, אלא צָרִיךְ לוֹמַר כהסברא הראשונה, שֶׁהַכָּתוּב 'כתית' האמור במנחות, בָּא רק לְהַכְשִׁיר הַ'כְּתִית', והוצרך לְאַפּוֹקֵי - להוציא מהַסְּבָרָא שֶׁהָיָה לָנוּ - שהיה עולה בדעתנו לומר שֶׁהַ'כְּתִית' יִהְיֶה פָּסוּל במנחות, שגזירת הכתוב הוא, שלמנחות צריך שמן גרוע. וּכְשֶׁיֵּשׁ סְבָרָא זוֹ בָּעוֹלָם - שלמנחות צריך שמן גרוע, עַל כָּרְחָךְ צריך לוֹמַר שֶׁהַשֵּׁנִי השמן השני - אף כשאין מעורב בו שמן ראשון, הרי הוא כָּשֵׁר לִמְנָחוֹת, וּמִמֵּילָא אִימַּעִיטָא - נדחית הַסְּבָרָא הָאַחֶרֶת לוֹמַר שֶׁהשמן הַגָּרוּעַ פָּסוּל, דְּהַיְנוּ השמן הַשֵּׁנִי כשאין מעורב בו מן השמן הראשון הטוב.

אֶלָּא וַדַּאי אין לפסול למנחות את השמן השני כשהוא בפני עצמו, אלא צָרִיךְ לוֹמַר כהסברא הראשונה, שֶׁהַכָּתוּב 'כתית' האמור במנחות, בָּא רק לְהַכְשִׁיר הַ'כְּתִית', והוצרך לְאַפּוֹקֵי - להוציא מהַסְּבָרָא שֶׁהָיָה לָנוּ - שהיה עולה בדעתנו לומר שֶׁהַ'כְּתִית' יִהְיֶה פָּסוּל במנחות, שגזירת הכתוב הוא, שלמנחות צריך שמן גרוע. וּכְשֶׁיֵּשׁ סְבָרָא זוֹ בָּעוֹלָם - שלמנחות צריך שמן גרוע, עַל כָּרְחָךְ צריך לוֹמַר שֶׁהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר לִמְנָחוֹת, וּמִמֵּילָא אִימַּעִיטָא - נדחית הַסְּבָרָא הָאַחֶרֶת לוֹמַר שֶׁהשמן הַגָּרוּעַ פָּסוּל, דְּהַיְנוּ השמן הַשֵּׁנִי כשאין מעורב בו מן השמן הראשון הטוב.

ובזה נתיישבה הקושיא השניה, שממה שנצרך לומר 'כתית' במנחות מוכח שלולא הפסוק היה נראה לומר מסברא, שהשמן הראשון פסול למנחות, וממילא מוכח שאין סברא לומר שאף לאחר המיעוט 'כתית למאור', עדיין צריך קצת מן השמן הראשון אף במנחות, שהרי אדרבה אנו סבורים שהשמן הראשון פסול, לולא ריבוי הכתוב שהוא כשר[יז].

ציונים ומקורות

יז. וזהו מה שכתב רבינו לעיל בתחילת התירוץ, שאם היינו אומרים כן [שצריך שיהא השמן הראשון מעורב עם השמן השני] היו בכאן שתי סברות הפוכות, פירוש, הסברא לפסול במנחות שמן גרוע לבדו כשאין מעורב בו שמן ראשון, סותרת את הסברא שעלתה על הדעת בתחילה [לולא שבא הריבוי בפסוק] לפסול במנחות את השמן הכתית המשובח, שממה נפשך, אם ההבנה הפשוטה בכוונת התורה שצריך שיהיה במנחות שמן גרוע, א"כ אף שיש לימוד מיוחד להכשיר שמן ראשון שהוא טוב ומשובח, מ"מ בודאי שאין לפסול שמן שני. ואם ההבנה הפשוטה שרצון התורה הוא שיהיה שמן משובח ולכך אנו סוברים שצריך תמיד שיהיה מעורב מהשמן הראשון, א"כ אין לכאורה צד לפסול שמן כתית, ומפני מה הוצרך לפסוק מיוחד להכשירה. [עיקר כוונת רבנו היא, שמה שאנו סבורים לפסול שמן שני כשאינו מעורב בשמן ראשון, אין זה מחמת מיעוט מפורש שבתורה, אלא מחמת הסברא, שאף שריבתה תורה שמן שני, יתכן שהכשירתו דווקא כשמעורב בו שמן ראשון ואינו גרוע כל כך. על כן מבאר רבנו שאין 'מסתבר' לומר כן, שהרי קודם שהיה לנו לימוד להכשיר שמן ראשון, סברנו בפשיטות שיותר ראוי וכשר רק שמן שני, ואם כן, איך יתכן שנהפוך את סברתנו לגמרי לומר להיפך

וְאִי לֹא הֲוָה כְּתִיב לֹא 'כָּתִית' בְּמִנְחוֹת וְלֹא 'לַמָּאוֹר' בַּמְּנוֹרָה, הֲיִיתִי אוֹמֵר בְּמִכְלָל שֶׁכֵּן שֶׁאַף בְּמִנְחוֹת בָּעִינַן 'כָּתִית' דַּוְקָא, כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק ח' דִּמְנָחוֹת (פו, א), וּמָה אִם הַמְּנוֹרָה שֶׁאֵינָהּ לַאֲכִילָה, טְעוּנָה שֶׁמֶן זַיִת זָךְ. הַמְּנָחוֹת שֶׁהֵן לַאֲכִילָה וְכוּ'.

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

וְמה שהקשו המפרשים [קושיה הא' דלעיל], שלא תכתוב התורה הריבוי 'כתית' במנחות, וממילא לא היתה התורה צריכה לכתוב המיעוט 'למאור' במנורה, גם כן לא קשה, לפי שאִי לֹא הֲוָה כְּתִיב לֹא 'כָּתִית' בְּמִנְחוֹת, וְגם לֹא 'לַמָּאוֹר' בַּמְּנוֹרָה, לא היינו יודעים מדעתינו שבמנחות אין חובה להביא 'כתית', אלא הָיִיתִי אוֹמֵר בְּמִכְלָל שֶׁכֵּן - בקל וחומר ממנורה, שֶׁאַף בְּמִנְחוֹת בָּעִינַן 'כָּתִית' - שמן ראשון היוצא על ידי הכתישה, דַּוְקָא[ח], כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק ח' דִּמְנָחוֹת (פו, א)[ט], וּמָה אִם הַמְּנוֹרָה שֶׁאֵינָהּ לַאֲכִילָה - לאכילת מזבח, והיא עשויה רק להאיר, ומכל מקום היא טְעוּנָה שֶׁמֶן זַיִת זָךְ שהוא מעולה ביותר, הַמְּנָחוֹת שֶׁהֵן לַאֲכִילָה - לאכילת מזבח, כלומר, שמקטירים את כולה, או לפחות הקומץ שלה על גבי המזבח[י] וְכוּ', לא כל שכן שיהיו טעונים שמן זית זך. ולכן הוצרכה התורה למיעוט של 'כתית למאור ולא כתית למנחות', לומר שאין דורשים קל וחומר זה, ואין חיוב להביא 'שמן כתית' במנחות[יא].

וכיון שהוצרכה התורה לכתוב 'כתית למאור', כדי שידרשו 'כתית למאור, ולא כתית למנחות', דהיינו שאין חובה להביא כתית במנחות, והיה אפשר לטעות ולומר שכוונת התורה היא לפסול

ציונים ומקורות

ששמן שני פסול]. **יח.** דהיינו שמה שכתב רש"י, לא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, ולולא הפסוק היינו אומרים שצריך כתית אף למנחות, אין כוונת רש"י שמהכתוב 'כתית' במנחות, היינו למדים שצריך כתית דוקא [וכפי שהבין רבנו בקושייתו מתוך דברי רש"י], אלא שמקל וחומר ממנורה היינו למדים כן, אף אם לא היה כתוב 'כתית' במנחות, ואדרבה, מפני הק"ו הוצרך הפסוק למעט 'כתית למאור' ולא למנחות, ומחמת כן היינו סבורים לומר שכוונת הכתוב היא שאסור להביא כתית למנחות, לכך באה התורה ואמרה 'כתית' במנחות כדי להכשירה בהן, ומיושב היטב הטעם שהוצרכו לב' הדרשות. **יט.** לשון המשנה, אף כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך, מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך, מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך, תלמוד לומר 'זך כתית למאור', ואין 'זך כתית' למנחות. **כ.** ע"פ **תפארת ישראל** (שם פ"ח מ"ה יכין אות לט). והיינו שבמנחת יחיד של ישראל, רק הקומץ נקטר על גבי המזבח, ושאר המנחות נקטרים כליל. ועיי"ש שפירש, שמסברא מנחה שיש בה אכילת מזבח חמורה יותר, מפני שאכילת מזבח היא 'לריח ניחוח לה'', מה שאין כן מנורה, שאין בה אכילת מזבח, ולא נאמר בה 'ריח ניחוח'. **כא.** דברי רבינו כאן הם אם לא היה כתוב שום מיעוט לגבי מנחות, שבודאי היינו לומדים בק"ו שיצטרכו כתית אף במנחות. אמנם בדבריו לעיל כתב שאם היה כתוב רק מיעוט 'למאור' - ולא למנחות, היה מקום לומר סברא שדווקא שמן שני כשר למנחות, וביארנו בהערה לעיל טעם לזה, שהשמן השני יש בו יותר מתיקות. [ואין בזה סתירה לדבריו כאן להצריך בהן כתית משום שהן 'אכילה', על פי דברי הק"ו שבגמרא, שהרי ודאי יש חשיבות יתירה לשמן כתית, אלא שלעיל ביאר רבנו בדברי רש"י שנצרך פסוק לרבות

מֵאֲמָרָם זַ"ל
וְשָׁמְתִּי כְּדָכֹד
שְׁמוּשָׁתֵיךְ
חַד אָמַר
דִּשְׁהֵם, וְחַד
אָמַר דְּיִשְׁפָּה

ד

בָּבָא בַּתְרָא פֶּרֶק ה' (עה, א), 'וְשָׂמְתִּי כַּדְכֹּד שְׁמֻשָׁתָיִךְ' (ישעיהו נד, יב), חַד אָמַר,

זֶרַע שְׁמוּשׁוֹן הַמְבוֹאָר

'שמן כתית' במנחות, על כן הוצרכה התורה לרבות 'כתית' במנחות, לומר שה'כתית' אינו פסול בו, ורק אינו חיוב[כב].

ד

לעתיד לבא נזכה לתכונות הבאות על ידי אבני ה'שוהם' וה'ישפה'

דקדוק בדברי הגמרא שחומות ירושלים ייבנו מה'שוהם' וה'ישפה'

בגמרא[כג] **בָּבָא בַּתְרָא פֶּרֶק ה'** (עה, א)[כד] הובא הפסוק (ישעיהו נד, יב)[כה] **'וְשָׂמְתִּי כַּדְכֹּד שְׁמֻשָׁתָיִךְ'** - אבנה את החומות שלך[כו] [ירושלים], מהאבן הטובה הקרויה

ציונים ומקורות

שהשמן הראשון כשר למנחות, כי אחר מיעוט התורה 'כתית למאור' ולא למנחות, יש צד לומר בכוונת התורה שצריך דוקא שמן גרוע למנחות]. **כב.** וכן כתב **בלחם משנה** (איסורי מזבח פ"ז ה"י). ועיי"ש שהביא **שהרא"ם** (בדברי רש"י כאן) תירץ הקושיא, שאם לא היה כתוב 'כתית למאור', היינו דורשים ב'מה מצינו' [בנין אב], שכמו שבמנורה צריך כתית, גם כך במנחות. אך **הלחם משנה** הקשה עליו, שאין צריך להגיע למה מצינו, שהרי מפורש במשנה במנחות, שלולא המיעוט, היינו למדים מנחות בקל וחומר ממנורה. **תמצית הדרוש:** **א.** אין להקשות, מנין לנו שדרשת 'כתית למאור ולא כתית למנחות', מלמדת שניתן להשתמש למנחות אף בשמן הגרוע, שהוא השמן השני לבדו, שמא מיעטה התורה רק החיוב להשתמש **בשמן הראשון לבדו**, אך מכל מקום, עדיין למנחות זקוקים **לשמן שני מעורב עם השמן הראשון**. לפי שממה שהיה עולה על הדעת לומר, שדרשת 'כתית למאור ולא כתית למנחות', באה לפסול שמן ראשון למנחות, מזה מבואר שיתכן שיש עדיפות לשמן גרוע במנחות, וממילא אין להעלות על הדעת שאחר **שהכשירה** תורה אף שמן ראשון, השמן השני לא יהיה כשר מבלי שמן הראשון. **ב.** אין להקשות, למה הוצרכו שתי דרשות, ריבוי 'כתית' במנחות, ומיעוט 'כתית למאור ולא כתית למנחות', לומר שאין חיוב 'כתית' במנחות, שהלא לכאורה אם לא נאמרו שתי הדרשות, ג"כ היינו יודעים שכתית כשר במנחות, ואין חיוב כתית במנחות. לפי שאם לא נאמרה דרשת 'כתית למאור ולא כתית למנחות', היינו לומדים בקל וחומר ממנורה, שצריך בדוקא שמן 'כתית' במנחות. ואחרי שמיעטה התורה 'כתית למאור ולא כתית מנחות', הוצרך הריבוי של 'כתית' במנחות, לומר שמכל מקום, אין איסור 'כתית' במנחות. **כג.** בפרשתנו (שמות כח, יז-כ) נאמר, שה'חושן' שהוא תכשיט שהיה הכהן גדול לובש כנגד לבו, היו בו י"ב אבנים טובות, שהונחו בארבעה 'טורים' - שורות, שבכל שורה היו שלושה אבנים. שנים מהאבנים האלה, היו ה'שוהם' וה'ישפה'. וי"ב האבנים, היו כנגד י"ב שבטי ישראל, והיינו שבכל אבן היה חקוק השם של אחד מהשבטים, כמפורש בתורה (שמות כח, כא). וראה לשון הפסוק, להלן בסמוך. ורבנו בא לפרש את מאמר חז"ל בגמרא, בענין אבנים אלו. **כד.** לשון הגמרא, 'ושמתי כדכד שמשותיך', אמר רבי שמואל בר נחמני, פליגי תרי מלאכי ברקיעא, גבריאל ומיכאל. ואמרי לה, תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון, יהודה וחזקיה בני רבי חייא, חד אמר, שוהם. וחד אמר, ישפה. אמר להו הקדוש ברוך הוא, להוי כדין וכדין. **כה.** לשון הפסוק, 'וְרִשַּׁמְתִּי כַּדְכֹּד שְׁמֻשֹׁתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלֵךְ לְאַבְנֵי חֵפֶץ'. פסוק זה נקרא בתוך הפטרת 'עניה סוערה', בשבת השלישית שאחרי תשעה באב [וכן בהפטרה לפרשת נח למנהג האשכנזים]. **כו.** ע"פ רשב"ם

דְּשׁוֹהַם. וְחַד אָמַר, דְּיָשְׁפֵּה. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֶהֱוֵי כְּדֵין וּכְדֵין, עכ"ל. צְרִיךְ עִיּוּן, לָמָּה דַּוְקָא יִהְיוּ הַחוֹמוֹת מֵאֵלּוּ הַשְּׁתֵּי אֲבָנִים, שׁוֹהַם וְיָשְׁפֵּה.

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּאֵלּוּ הָאֲבָנִים הָיָה כָּתוּב בָּהֶם בְּאַבְנֵי הַחֹשֶׁן שְׁמוֹת יוֹסֵף וּבִנְיָמִין (שמות כח, כא ושמו"ר לח, ט), וְכָתוּב בְּסֵפֶר שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים (פמ"ו), שֶׁשּׁוֹהַם

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

'כדכד', ואמרו בגמרא, שהמלאכים גבריאל ומיכאל, או האמוראים יהודה וחזקיה בני רבי חייא, נחלקו איזו אבן טובה היא ה'כדכד', שחומת ירושלים תיבנה ממנה. חַד - אחד מהם **אָמַר**, דְּ'כדכד' היא אבן ה'שׁוֹהַם' [אחד מי"ב אבנים טובות שהיו נתונים על החושן], **וְחַד אָמַר**, דְּ'כדכד' היא אבן ה'יָשְׁפֵּה' [גם היא אחד מי"ב אבני החושן], **וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֶהֱוֵי כְּדֵין וּכְדֵין** - יהיה בנין החומה בין כדברי זה ובין כדברי זה, כלומר, שיתקיימו שתי השיטות, והחומה תיבנה מאבני 'שוהם' ו'ישפה'. ולכן נקרא 'כדכד', שהוא נוטריקון של 'כדין וכדין'[כג], **עכ"ל.**

וְצָרִיךְ עִיּוּן - יש להקשות, **לָמָּה דַּוְקָא יִהְיוּ הַחוֹמוֹת** של ירושלים, עשויים **מֵאֵלּוּ הַשְּׁתֵּי אֲבָנִים, שׁוֹהַם וְיָשְׁפֵּה**[כד].

החומות ייבנו מאבני החושן, לרמז שיזכו לתכונות של אבנים אלו

וְיֵשׁ לוֹמַר, בהקדם מה שֶׁכל אבן שבחושן היתה כנגד שבט אחד, והיה רשום בההשם של אותו שבט, כמו שנאמר (שמות כח, כא) 'וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיךָ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל שְׁמָתָם פִּתּוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל שְׁמוֹ תִּהְיֶיךָ לִשְׁנֵי עָשָׂר שָׁבֶט', **וּבְאֵלּוּ הָאֲבָנִים הָיָה כָּתוּב בָּהֶם בְּאַבְנֵי הַחֹשֶׁן** - ב'שוהם' וב'ישפה' של אבני החושן, **את שְׁמוֹת** השבטים **יוֹסֵף וּבִנְיָמִין** (שמו"ר לח, ט)[כה], **וְכָתוּב בְּסֵפֶר שִׁלְטֵי**

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

(ב"ב שם ד"ה שמשותיך). **כג.** ע"פ רשב"ם (ד"ה כדין). **כד.** גם **במהרש"א** (ח"א ד"ה ושמתי) עמד על זה, וביאר שהשוהם והישפה, הם שני האבנים האחרונים שבחושן, והם בטור הרביעי שבו, וזה נגד האור של הגאולה העתידה שהיא הגאולה הרביעית, ובשוהם היה מפותח שם יוסף, ובישפה בנימין, על פי כוונה זו, דבגאולה הרביעית יהיה תחלה אור ישראל על ידי משיח בן יוסף, ואורו של ירושלים שהוא בחלקו של בנימין, וזהו שאמרו להוי כדין וכדין, על פי שתי הכונות שאמרנו. וכן **בזרע ברך** (פרשת ראה - שני, ד"ה ועל פי) דקדק בדברי הגמרא, וזה לשונו, מאמר זה אומר דרשונו וחיו, כי אין לו שחר כלל, כי מה היה מחלוקתא ברקיע על זה, ולמה זה אמר בכה וזה אמר בכה. ואם טעמו ונימוקו של כל אחד עמו, למה לא הכריע הקב"ה כאחד מהם ועשה פשרה ביניהם. ועיי"ש שהביא את דברי רבינו בחיי במעלת הי"ב אבנים, וביאר על פי זה את דברי הגמרא בב"ב, שהוא רמז למה שלעתיד לבוא יהיה זכות התורה עיקר, ועל ידי כך 'מלאה הארץ דעה את ה'', ויעמוד הבית המקדש השלישי לעולם. ובביאור דברי הגמרא ראה עוד, **חידושי אגדות למהר"ל** (ב"ב שם ד"ה ושמתי וד"ה ואמר) **משך חכמה** (פרשת תצוה כח, ט).

כה. זה לשון המדרש, 'ומלאת בו מלואת אבן', כיצד היו נתונים, טור אודם פטדה וברקת, על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי, והטור השני נופך ספיר ויהלום, על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב ישכר, על יהלום היה כתוב זבולן, והטור השלישי לשם שבו ואחלמה, על לשם היה

יוֹעִיל לְזִכְרָה וְלָעֵינַיִם, וְהוּא טוֹב לְהַעֲשִׁיר, וְהוּא מְלַמֵּד לְשׁוֹן הָאָדָם לְהָלִיץ וּלְדַבֵּר בְּחָכְמָה, לְהָבִין הַחִידוֹת הַנֶּעֱלָמוֹת, וְכִמְעַט יָבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי נְבוּאָה. וְנִתְּנָה אֶבֶן זוֹ לְיוֹסֵף מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ עֵינַיִם טוֹבִים ׳בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

הַגִּבּוֹרִים[ל] (פמ״ו ד״ה השוהם)[לא], שֶׁאבן הַשֹּׁהַם יוֹעִיל למי שמשתמש בה[לב], לְהַגְבִּיר בו את כח הַזִּכָּרָה, וּלְהֵיטִיב לו את כח הראייה בעֵינַיִם. וְהוּא טוֹב - מסוגל לְהַעֲשִׁיר. וְהוּא מְלַמֵּד את לְשׁוֹן הָאָדָם לְהָלִיץ - לדבר בלשון מליצה נכונה, וּלְדַבֵּר בְּחָכְמָה, וּלְהָבִין את הַחִידוֹת הַנֶּעֱלָמוֹת - שאינן מובנות לרוב בני האדם. וְכִמְעַט שהשוהם יָבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי נְבוּאָה.

וְעל כן, נִתְּנָה אֶבֶן השוהם זוֹ לְיוֹסֵף - על השוהם שבחושן, היה חקוק שמו, מִפְּנֵי שגם ליוסף, היו כל התכונות של אבן השוהם, והיינו שֶׁהָיָה לוֹ עֵינַיִם טוֹבִים לראות ולהכיר[לג], כמו שכתוב (בראשית מט, כב)[לד] ׳בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן׳[לה], וְהָיָה

ציונים ומקורות

כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד, והטור הרביעי תרשיש שוהם וישפה, על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יהוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון.

לְ. לרבי אברהם פורטלאונה זצ״ל (הנקרא הרופא משער אריה). והוא ספר הדן בענייני המקדש וכליו. בפרק מו, הביא את דברי הראשונים ועל פיהם הוא מרחיב לבאר את כל התכונות והתועליות, שיש בכל אחת מי״ב האבנים שניתנו בחושן, ואיך התכונות והתועליות של כל אבן, מיועדים לאותו שבט, ששמו היה חקוק על אבן זאת.

לא. ז״ל השלטי הגיבורים, השוהם או הסמיראלד״ו, הוא בין כל האבנים טובות, השלישי במעלה. ואין בכולם צבע שייטב בעיני האדם, יותר מצבע האבן הזה וכו׳. ועוד, הסמיראלד״ו לבדם הם נאים ומתוקנים לעיניים תמיד וכו׳, אך בהיות העיניים חלושים ועייפים במבט דבר מה הקשה לעיניים, יחזירו הסמיראלד״י הראות על מתכונתו, עד שיהיו העיניים שקטים ושלווים, בריאים וחזקי הראות כבראשונה וכו׳. עוד, הסמיראלד״י הם מחזיקים העיניים עד שיראו למרחוק המשתמשים בם, יותר ממה שרואים בלתם, וזהו כי יחזיר אורו הסמיראלד״ו, בעננו ענן מאיר ומצהיב בכל גופו, עד כי יזרח ויופיע על כל מה שהוא סביב לו וכו׳. ואמרו שהוא יועיל לזכירה ולעיניים, ושהוא טוב להעשיר, ושהוא מלמד לשון האדם להליץ ולדבר בחכמה, ולהבין החידות הנעלמות, ושכמעט יביא האדם לידי נבואה. והנה האבן הזאת ניתנה ליוסף, מפני שהיו לו עיניים טובות לראות ולהכיר, והיתה לו גם זכירה טובה, כדכתיב ׳וירא יוסף את אחיו וגו׳ ויזכור יוסף את החלומות׳ וגו׳, וגם מפני שהיה חכם ובעל הלצה נאה, כנראה בפתרון חלום פרעה, שהשיב בהדרגה ובחכמה על ראשון ועל אחרון אחרון. וגם מפני שנצנצה בו רוח הקודש, וידע מה שהיה עתיד לבא, במהרה או ברוב הימים ברוח נבואה, כדכתיב ׳אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת׳, וגם מפני שהיה איש מצליח, ובעבורו אדוניו העֲשִׁיר, כדכתיב ׳ויברך ה׳ את בית המצרי׳ וגו׳, והוא היה גם עשיר גדול ושולט בכל ארץ מצרים, כדכתיב ׳וילקט יוסף את כל הכסף׳ וגו׳, וגם בלי ספק היה לו עושר נפלא, מפני שכלכל את כל בית אביו בשנות רעבון, לחם לפי הטף, עד שהאבן הזאת, מן הדין היתה לו למנה נאה באבני החושן. [ראה **ברבינו בחיי** בפרשתינו (כח, טו), שביאר סגולת כל אחת מהי״ב אבנים, ואיך היא שייכת לשבט שניתנה על שמו, ועיקרי דבריו הובאו בשלטי הגיבורים. וראה עוד, **אבן עזרא** בפרשתינו (כח, ט) **ומדרש תלפיות** (ענף אבנים וענף בעלי חיים)].

לב. ראה **רבינו בחיי** (פרשת תרומה כה, ז ופרשת תצוה כח, טו) **ומדרש תלפיות** (ענף אבנים וענף בעלי חיים), שיש מהאבנים שתועלתם היא

עֲלֵי עָיִן׳ (בראשית מט, כב), וְהָיָה לוֹ זְכִירָה, הַחֲלוֹם וְנִצְנְצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּדִכְתִיב כְּדִכְתִיב (שם מב, ט) ׳וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף׳ וְכוּ׳, (שם מא, לט) ׳אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים׳ וְכוּ׳, וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה חָכָם בַּעַל הֲלָצָה בְּפִתְרוֹן וְהָיָה ׳אִישׁ מַצְלִיחַ׳ (שם לט, ב), עכ״ל.

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

לוֹ מדת הזְכִירָה כְּדִכְתִיב (שם מב, ט)[ט] ׳וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף׳ וְכוּ׳ אֵת הַחֲלמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם׳ - שגם אחרי שעברו שנים מרובות, מיד זכר את החלומות[י], וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה חָכָם בַּעַל הֲלָצָה - שהיה יכול לדבר בחכמה, בְּפִתְרוֹן הַחֲלוֹם של פרעה, שידע לפתרו בענין שיתקבלו דבריו על לב פרעה[יא], וְנִצְנְצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ - ידע ברוח נבואה, מה שהיה עתיד לבא על מצרים בזמן הקרוב, ולאחר זמן רב, כְּדִכְתִיב שאמר פרעה ליוסף (שם מא, לט)[יב] ׳אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים׳ וְכוּ׳ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ׳ - שאף פרעה הבין, שמה שגילה לו יוסף בפתרון החלומות, על שנות השובע ושנות הרעב שיבואו על מצרים, היה ברוח הקודש מן השמים, ומפני כך קראו פרעה ׳נבון וחכם׳, וְגם מפני שיוסף הָיָה ׳אִישׁ מַצְלִיחַ׳ (שם לט, ב)[יג], שכל מה שהתעסק בו היה מצליח, ואדונו פוטיפר התעשר בזכותו, ככתוב (שם לט, ה) ׳וַיְבָרֶךְ ה׳ אֶת בֵּית הַמִּצְרִי

ציונים ומקורות

בנשיאת האדם אותו, כגון בתליית האבן על צווארו, ודווקא כשהיא בשלימותה, וכשנושאה בטהרה [ודן בזה בספר **הדרש והעיון** (מאמר רלט)]. ויש מהם שמועילים על ידי ששוחקים אותו ומערבים אותו באכילה ושתיה. **לג.** עפ״י **שלטי הגיבורים** שהובא לעיל. **לד.** לשון הפסוק, ׳בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר׳. אמנם בשלטי הגבורים אשר לפנינו, לא הובא פסוק זה. ולפי העתקת רבינו, אפשר שנתכוין להאיר ביאור חדש בשבח שאמר יעקב ליוסף בפסוק זה, שיש לו כח הראיה יותר מהאחרים, ויודע לראות ולהכיר. ואולי אין כוונתו שיש לו עינים טובות לענין לראות ולהכיר [כלשון השלטי הגבורים], אלא לענין מה שדרשו בזבחים (קיח, ב) מפסוק זה, עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו, תזכה ותאכל כמלא עיניה. **לה.** **רבינו בחיי** (פרשת תצוה) כתב, ׳שהם׳ ניתנה ליוסף, וסגולת אבן זה **לתת חן בעיני כל רואיו**, ונקראה שה״ם יש בו אותיות הש״מ, על שם ׳ויהי ה׳ את יוסף׳ (בראשית לט, ב), ומי שנושאו בבית המלכות יועיל הרבה ויצליח דבריו, ויהיו דבריו נשמעים. **לו.** לשון הפסוק, ׳וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְּלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת עֶרְוַת הָאָרֶץ בָּאתֶם׳. **לז.** הזמן שבין החלומות של יוסף, לבין ביאת בני יעקב למצרים, היה בערך עשרים ושתים שנה, שהרי בן י״ז שנה היה כשחלם את חלומותיו, ובן שלושים שנה היה כשנעשה משנה למלך, ואחיו באו למצרים אחרי שעברו שנתיים משנות הרעב, שזה היה אחרי שבע שנות השבע, נמצא שבביאת אחיו היה יוסף בן שלשים ותשע שנים. וראה עוד מה שכתבו בספר **עשר עטרות** (מערכת ד אות י) בשם **הרה״ק מסאווראן זצ״ל**, ובספר **לב שמחה** (פרשת כי תבוא ד״ה הגאון מדעננבורג) בשם **השפת אמת מגור זצ״ל**, שעל ידי שמירת הברית כראוי, שהוא מידת יוסף הצדיק, זוכים לזכירה. **לח.** יתכן שפירוש ׳בעל הלצה׳, הוא כמו ׳בעל המלצה׳, וכלומר, שיכול להמליץ ולהטעים את דבריו, כדוגמת מה שכתב רש״י בענין שליחות משה אל פרעה (שמות ז, ב), ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה. **לט.** לשון הפסוק, ׳וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹקִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ׳. ובפסוק שלפניו נאמר, ׳וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ׳. ופירש הרד״ק, חכמתו גדולה מכל החרטומים והחכמים, הנה אין זה כי אם רוח אלהים שיש בו. **מ.** לשון הפסוק, ׳וַיְהִי ה׳ אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי׳.

וְלָכֵן, כִּדֵי לְרַמֵּז שֶׁלְּעָתִיד לָבֹא 'וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'' (ישעיהו יא, ט), וְהַצָּלָחָה רַבָּה (ראה ישעיהו נד, יא-יז. נה א-ה), וּזְכִירָה טוֹבָה, יִהְיוּ הַחוֹמוֹת מְשׂוֹשַׂם.

זֶרַע שְׁמוֹשׁוֹן הַמְבוֹאָר

בְּגָלַל יוֹסֵף' וגו', וגם יוסף עצמו נהיה עשיר גדול, כמו שכתוב (שם מז, יד) 'וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן', והרי גם כלכל את כל בית אביו בשנות רעבון לחם לפי הטף. ולפי שכל התכונות של אבן השהם, היו קיימים אצל יוסף, היה ראוי שהאבן הזאת תהיה קבועה על שמו באבני החושן, עכ"ל.

וְלָכֵן, כִּדֵי לְרַמֵּז שֶׁלְּעָתִיד לָבֹא יזכו כל ישראל לכל התכונות שיש באבני השוהם, 'וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'' (ישעיהו יא, ט)[מא] - שכל העולם ימלא מאנשים[מב] שיודעים את הקב"ה ומשיגים את דעתו, יהיו ישראל חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים, ויהיו קרובים למעלת הנבואה[מג], וְיִהְיוּ שם גם הַצָּלָחָה רַבָּה - שהטובה והעשירות יהיו מושפעים הרבה, וכל המעדנים יהיו מצויים כעפר[מד], וּזְכִירָה טוֹבָה[מה], על כן יִהְיוּ הַחוֹמוֹת של ירושלים, עשויים מֵאבני ה'שֹּׁהַם' - שיש להם התכונות האלה[מו].

ציונים ומקורות

מא. לשון הפסוק, 'לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים'. וז"ל הרמב"ם (מלכים פי"ב ה"ה), ובאותו הזמן, לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה וכו', שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים, וישיגו דעת בוראם, כפי כח האדם, שנאמר 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'.

מב. ובתיקוני זוהר (תיקון כא ס, ב) דורש פסוק זה, שגם כל בעלי החיים ימלאו בדעת, וישבחו להקב"ה.

מג. וז"ל המכילתא (בשלח מסכתא דשירה פרשה י), אין 'דעה' אלא רוח הקדש, שנאמר 'כי מלאה הארץ דעה את ה''. וביואל (ג, א) כתוב 'ונבאו בניכם ובנותיכם'. ובמדרש (במדב"ר טו, כה) דרשו מפסוק זה, שאמר הקדוש ברוך הוא, בעולם הזה נתנבאו יחידים, ולעולם הבא כל ישראל נעשין נביאים.

מד. ראה ישעיהו (נד, יא-יז. נה א-ה) ובגמרא שבת (ל, ב) וכתובות (קיא, ב) שתשרה ברכה והצלחה לעתיד לבוא לשומרי התורה ומצוותיה, וכגון שיוציאו האילנות פירות בכל יום, ואף גלוסקאות וכלי מילת.

מה. ראה מדרש תנחומא (פרשת עקב סימן יא), אמר הקדוש ברוך הוא, בעוה"ז על ידי יצר הרע היו למדין ומשתכחין, אבל לעוה"ב אני עוקר יצר הרע מכם ואינכם משתכחים, שנאמר (יחזקאל לו, כו) 'והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר'. ועיין עוד בילקוט שמעוני (ישעיהו רמז תעט), אמר הקדוש ברוך הוא, בעולם הזה ישראל למדים תורה מבשר ודם, לפיכך משכחין אותה שנתנה על ידי משה שהיה בשר ודם, וכשם שבשר ודם עובר, כך למודו עובר וכו'. אבל לעתיד לבא אין ישראל למדין אלא מפיו של הקדוש ברוך הוא וכו', וכשם שהאלהים חי וקיים לעולם, כך למודו מה שלמדים ממנו אינם שוכחים לעולם.

ובאברבנאל (ירמיהו לא) ביאר, שבזמן הגאולה תהיה למידת התורה על דרך נס והוא אמרם מפי הקדוש ברוך הוא, לכן תתקיים ותעמוד כעמידת הפועל אותה. וראה **בדברי רבינו בפירושו לשיר השירים** (אות א) במעלת לימוד התורה מהקב"ה עצמו.

מו. בספר **נצח ישראל** (למהר"ל, פנ"א) ביאר גם כן, שבניית חומות ירושלים באבנים אלה, תהיה כדי לרמז על תכונות האבנים [אלא שהוא ביאר את התכונות באופן אחר, עיי"ש], והוסיף שהענין שהחומה תיבנה מהאבנים, הוא מפני שכל העיר

וּמַאן דְּאָמַר יָשְׁפֵּה, הֵינוּ מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב הַנַּ"ל, שֶׁהַיָּשְׁפֵּה סְגֻלָּתוֹ לִשְׁמֹר הָאָדָם שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ הַסַּמִּים הַמְמִיתִים וְכוּ'. וְנִתַּן לְבִנְיָמִין לְזֹכֶר לוֹ זְכוּת אִמּוֹ שֶׁיָּלְדָה אוֹתוֹ חַי, וְהִיא הָלְכָה לְעוֹלָמָהּ בְּעֵת לִדְתָּהּ (בראשית לה, טז-יט), וְלֹא הִזִּיקָה וְלֹא הֵמִיתָה אוֹתוֹ עִמָּהּ.

וְעוֹד, דְּאִיתָא בַּיַּלְקוּט (פרשת ברכה רמז תתקמז) עַל פָּסוּק (דברים לג, יב) 'וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן', שֶׁהַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ נִבְנָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, לְפִי שֶׁכָּל הַשְּׁבָטִים

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

אבני 'ישפה' רומזים ללידת בנימין כשהוא חי, אף שמתה אמו אז

וּמַאן דְּאָמַר שהחומות יהיו עשויים מאבני 'יָשְׁפֵּה', הֵינוּ מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב הַנַּ"ל[מז], שֶׁאבן הַיָּשְׁפֵּה, סְגֻלָּתוֹ לִשְׁמֹר הָאָדָם שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ שונאיו הַסַּמִּים - הרעלים הַמְמִיתִים וְכוּ', וְנִתַּן הישפה לְבִנְיָמִין, לְזֹכֶר לוֹ זְכוּת אִמּוֹ רחל שֶׁיָּלְדָה אוֹתוֹ חַי, וְהִיא הָלְכָה לְעוֹלָמָהּ בְּעֵת לִדְתָּהּ, וְלֹא הִזִּיקָה וְלֹא הֵמִיתָה אוֹתוֹ עִמָּהּ, ככתוב (בראשית לה, טז-יט) 'וַתֵּלֶד רָחֵל וַתְּקַשׁ בְּלִדְתָּהּ, וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מֵתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִנְיָמִין, וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֶר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הִוא בֵּית לָחֶם'[מח].

אבני 'ישפה' רומזים ש'יש פֶּה' להתפלל במקדש

וְעוֹד[מט] - יש לתת טעם נוסף למה שניתנה אבן ה'ישפה' לבנימין, בהקדם מה דְּאִיתָא בַּיַּלְקוּט שמעוני (פרשת ברכה רמז תתקמז)[נ] עַל הַפָּסוּק (דברים לג, יב)[נא] בברכת משה לבנימין, 'וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן', שֶׁהַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ נִבְנָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין - בגובה ארצו, הדומה לכתפי האדם. והטעם שנבנה בחלקו של בנימין, לְפִי שֶׁכָּל

ציונים ומקורות

תיקרא על שם החומה, כמו שכתוב (ויקרא כה, כט) 'בית מושב עיר חומה'. ובתחילת הביאור כתב שם וז"ל, וביאור ענין זה, כי ירושלים אינה עיר טבעית כמו שאר עיר, רק היא עיר אלקית במעלתה האלקית. ולפיכך אמר הכתוב 'ושמתי כדכד שמשותיך', כי 'כדכד' היא אבן יקרה. ולפיכך אמר, כי לעתיד למעלת ירושלים, שתהיה מעלתה יותר אלוקית עוד ממה שהיה קודם, וראוי שיהיה בניינה לפי מעלתה, מאבנים טובות ויקרות. **מז.** לשון השלטי הגבורים, והנה אמרו החכמים, כי סגולות הישפה הם אלה, היינו שישמור האדם שלא יתנו לו הסמים הממיתים, ושהנושאו לא ימות ויחנק בשטיפת הימים והנחלים וכו'. ניתן הישפה לבנימין, מפני הכח העוצר שבו לרצון לו לפני ה', מפני שסגר את פיו הפתוח ולא הלשין את אחיו לאביו במכירת יוסף. ועוד, זכור לו זכות אמו שילדה אותו חי, והיא הלכה לעולמה בעת לידתה, ולא הזיקה ולא המיתה אותו עמה וכו'. **מח.** ראה במלבי"ם (בראשית לה, יז), שרחל יראה פן מחמת קושי הלידה שממנו היא מתה, יהיה גם בנימין נפל. אמנם באמת לא מת בנימין מחמת קושי הלידה של אמו, ועל כך מרמז ה'ישפה'. **מט.** נראה שמכאן ואילך, היא הוספת רבינו, כי בשלטי הגבורים לפנינו לא נמצא. **נ.** לשון הילקוט, דבר אחר, מפני מה זכה בנימן שתשרה שכינה בחלקו, שכל השבטים היו במכירתו של יוסף, ובנימין לא היה במכירתו של יוסף, אמר הקדוש ברוך הוא, אני אומר לאלו שיבנו בית הבחירה, לא שיהיו מתפללין לפני ואני [מתמלא] עליהן רחמים, איני משרה שכינתי בחלקן שלא היו רחמנים על אחיהם. **נא.** לשון הפסוק, 'לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן'. ופירש רש"י, 'ובין כתפיו שכן',

הָיוּ בִּמְכִירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף חוּץ מִבִּנְיָמִין, וְאִם יִבְנוּ הֵם הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ וְיֵלְכוּ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם שֶׁיְּרַחֵם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם, לֹא הָיוּ נַעֲנִים, כְּמוֹ שֶׁהֵם לֹא רָצוּ לְרַחֵם עַל יוֹסֵף אֲחִיהֶם.

וְזֶהוּ שֶׁאַבְנוּ שֶׁל בִּנְיָמִין הָיָה יָשְׁפֶּה, דְּמַשְׁמַע ״יֵשׁ פֶּה׳, לְפִי שֶׁבִּנְיָמִין דַּוְקָא יֵשׁ לוֹ פֶּה לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיְּרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן שְׁאָר הַשְּׁבָטִים.

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְבוֹאָר

הָיוּ בִּמְכִירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, חוּץ מִבִּנְיָמִין, וְאִם יִבְנוּ הֵם - שאר השבטים, את הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ בחלקם, וְיֵלְכוּ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם שֶׁיְּרַחֵם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם, לֹא הָיוּ נַעֲנִים - לא היתה תפילתם מתקבלת שם, מפני שהקב״ה לא היה מרחם עליהם, כְּמוֹ שֶׁהֵם לֹא רָצוּ לְרַחֵם עַל יוֹסֵף אֲחִיהֶם אלא מכרוהו. ולכך ציוה הקב״ה לבנות את בית המקדש בחלקו של בנימין, שכיון שהוא לא היה במכירת יוסף, מתקבלות התפילות שם[נב].

וְזֶהוּ גם הטעם, שֶׁאַבְנוּ שֶׁל בִּנְיָמִין הָיָה יָשְׁפֶּה, דְּמַשְׁמַע - שהנוטריקון של תיבה זו הוא ״יֵשׁ פֶּה״[נג], לְפִי שֶׁבִּנְיָמִין דַּוְקָא - שלא היה במכירת יוסף, ולא היה אכזר על אחיו, יֵשׁ לוֹ פֶּה לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיְּרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן שְׁאָר הַשְּׁבָטִים - שהיו במכירתו, שאין להם פה להתפלל להקב״ה.

ולכן, סוברת שיטה אחת, שחומות ירושלים יבנו מאבני ׳ישפה׳, לרמז על כך, שלעתיד לבא יהיה לכל ישראל בחינת ׳יש פה׳ להתפלל להקב״ה[נד]. וגם, שאז שוב לא יוכלו שונאינו להרע לנו, שגם זו היא אחת מסגולות אבן ה׳ישפה׳, כמו שהתבאר.

שתי השיטות יתקיימו לכבודה של רחל

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר, לֶהֱוֵי כְּדֵין וּכְדֵין - יתקיימו שתי השיטות, וחומות ירושלים יבנו בין מאבני ׳שוהם׳ ובין מאבני ה׳ישפה׳. והטעם, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵיהֶם - יוסף ובנימין, שה׳שוהם׳ וה׳ישפה׳ הם כנגדם, הם בְּנֵי רָחֵל, וְרָחֵל הִיא הַמְּאֻמֶּנֶת לְהִתְנַחֵם על גלות בני ישראל, ובתפילתה פעלה שישובו ישראל לארץ ישראל[נה],

ציונים ומקורות

בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי. **נב.** והיינו, שאילו היה נבנה בית המקדש בחלקם של שאר השבטים, היה קטרוג על כל התפילות שהיו מתפללים שם, מחמת מכירת יוסף. ולכך נבנה בחלקו של בנימין, שהואיל והוא לא היה במכירה, אין שם קטרוג על התפילות. **נג.** נוטריקון זה כבר הובא במדרש (ב״ר עא, ה), ״ישפה׳ - יש פה, יודע במכירתו של יוסף ואינו מגיד. ורבינו דורשו בענין אחר. **נד.** וכעין זה כתב **בבן יהוידע** (ד״ה א״ל) וז״ל, ועוד נ״ל בס״ד שהיה אבן של ישפה, כי ישראל כוחם בפיהם וכו׳, ולעתיד לבא יתחזק כח הפה שלהם, וזה נרמז בישפה. **נה.** וכמבואר במדרש (איכ״ר פתיחתא כד), שבחורבן בית המקדש, באו האבות ומשה רבינו לבקש רחמים מהקב״ה על ישראל, ו׳באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה, רבונו של עולם, גלוי לפניך, שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה וכו׳, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי וכו׳, ומסרתי לו סימן שיכיר

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר, לֶהֱוֵי כְּדֵין וּכְדֵין, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵיהֶם בְּנֵי רָחֵל, וְרָחֵל הִיא הַמְּמָאֶנֶת לְהִתְנַחֵם עַנְיָה סְעָרָה לֹא נֻחָמָה וְכוּ', וְשַׁמְתִּי כַּדְּרֹכִי וְכוּ', כְּנֶגֶד שְׁנֵי בָּנַיִךְ.

(ירמיהו לא, יד), וְהַכְּתוּב אוֹמֵר (ישעיהו נד, יא-יב)

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

כמו שכתוב (ירמיהו לא, יד-טו)[מ] רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ, מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְעֵינַיִךְ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְלפי זה יש לפרש מה שהַכְּתוּב אוֹמֵר (ישעיהו נד, יא)[נ] עֲנִיָּה סְעָרָה לֹא נֻחָמָה' וְכוּ', שגם בפסוק זה מתכוין הקב"ה לרחל, שדומה לאשה עניה הנסערת ברוחה מחמת צרות בניה השרויים בגלות, ולא קיבלה תנחומין עליהם אלא תמיד היתה בוכיה והתפללה עליהם שיצאו מהגלות, ועל כן ממשיך הנביא בפסוק שלאחריו שבזכותה 'וְשַׂמְתִּי כַּדְּרֹכִי וְכוּ' - שאבנה חומות ירושלים משני מיני אבנים טובות, ונרמז בפסוק 'כדין וכדין', דהיינו שייבנו מאבני שוהם ומאבני ישפה, שהם כְּנֶגֶד שְׁנֵי בָּנַיִךְ - יוסף ובנימין, בשכר שלא התנחמת על הגלות, ופעלת בתפילותיך להביא את הגאולה[נא].

ציונים ומקורות

ביני ובין אחותי וכו', ולאחר כן וכו' ומסרתי לאחותי כל הסימנין שמסרתי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל, ולא עוד וכו', והיה מדבר עמה והיא שותקת, ואני משיבתו על כל דבר ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי, וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי, ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב, ועשו אויבים בם כרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא, ואמר, **בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן**. הדא הוא דכתיב 'כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו', וכתיב 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך' וגו', וכתיב 'ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם'. **נו.** לשון הפסוקים, 'כֹּה אָמַר ה' קוֹל בָּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַּמְרוּרִים רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ כִּי אֵינֶנּוּ. כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְעֵינַיִךְ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב'. **נז.** לשון הפסוק, 'עֲנִיָּה סְעָרָה לֹא נֻחָמָה הִנֵּה אָנֹכִי מַרְבִּיץ בַּפּוּךְ אֲבָנַיִךְ וִיסַדְתִּיךְ בַּסַּפִּירִים'. ואף שבפשוטו הפסוק מתכוין לירושלים וישראל שהם כעניה סוערה מחמת צרות הגלות ולא התנחמו מהם, מכל מקום נראה שכוונת רבינו היא להמבואר במדרש אגדה (דברים פ"ג) שגם פסוק זה מדבר מרחל אמנו, וז"ל, משל למה הדבר דומה, לאשה שנהרגו בניה, ונתנה ידה על ראשה, ותצעק במר נפש, ומנחמים אותה כל העולם, ואינה מקבלת תנחומין, שנאמר 'עניה סוערה לא נחמה', ואומר 'מאנה להנחם על בניה כי איננו', עד שניחם אותה הקדוש ברוך הוא, שנאמר (ישעיהו נא, יב) 'אנכי אנכי הוא מנחמכם' וכו', 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי'. **נח.** והיינו ש'ושמתי כדכד שמשותיך', הוא שכר על 'עניה סוערה לא נוחמה'. בפשטות הכוונה שאמר הקב"ה שהחומות ייבנו מב' האבנים שכנגד זרעה של רחל, לרמוז שבזכות רחל נגאלו. [ולפי"ז מה שאמר הקב"ה להוי כדין וכדין, היינו מחמת טעם אחר ממה שאמרו הם]. ויתכן לומר עוד, שרבינו מתכוין שבשכר שהגאולה תבא בזכות רחל שמיאנה להתנחם על בניה, לכן לכבודה ייבנו חומות ירושלים משני מיני האבנים שניתנו לשני בניה, השוהם והישפה, לרמז שבזכות רחל יזכו ישראל לעתיד לכל התכונות שיש בשני האבנים

וְהַטַּעַם שֶׁקָּרָא לְחוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם 'שִׁמְשׁוֹתַיִךְ', מִפְּנֵי שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ הַכֹּל הוֹלְכִין לְאוֹרוֹ, כָּךְ יֵלְכוּ גּוֹיִם לְאוֹר שֶׁל חוֹמוֹתַיִךְ שֶׁיִּהְיוּ כְּמוֹ שֶׁמֶּשׁ, כִּדְאָמְרִינַן הָתָם (ב"ב עה, א), עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לַצַּדִּיקִים מֵעוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן, זָכָה, עוֹשִׂים לוֹ סֻכָּה. לֹא זָכָה, עוֹשִׂים לוֹ צִלְצָל. לֹא זָכָה, עוֹשִׂים לוֹ עֲנָק. לֹא זָכָה, עוֹשִׂים לוֹ קָמִיעַ. וְהַשְּׁאָר פּוֹרְסוֹ עַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְזִיוּוֹ הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ס, ג) 'וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים' וְכוּ'.

זֶרַע שְׁמוּשׁוֹן הַמְבוֹאָר

לעתיד לבא יאירו חומות ירושלים לכל העולם כמו השמש

וְהַטַּעַם[נט] שֶׁקָּרָא הנביא לְחוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם 'שִׁמְשׁוֹתַיִךְ'[ס], היינו מִפְּנֵי שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ הַכֹּל הוֹלְכִין לְאוֹרוֹ, כָּךְ לעתיד לבא, יֵלְכוּ הַגּוֹיִם לְאוֹר שֶׁל חוֹמוֹתַיִךְ - חומות ירושלים, לפי שֶׁהחומות של ירושלים, יִהְיוּ מאירים לכל העולם כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, כִּדְאָמְרִינַן הָתָם בגמרא (ב"ב עה, א)[סא], עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לַצַּדִּיקִים בשכר מעשיהם הטובים, מֵעוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן[סב], אמנם לא כל ישראל יזכו לסוכה זו, שדווקא מי שֶׁזָּכָה - יש לו זכויות מרובות, עוֹשִׂים לוֹ מהעור של הלויתן סֻכָּה - גג מלמעלה, וארבע מחיצות מארבעת הצדדים. ומי שלֹא זָכָה כל כך, עוֹשִׂים לוֹ מעור הלויתן, רק צִלְצָל - גג בלי מחיצות. ומי שלֹא זָכָה כל כך אף לצלצל, עוֹשִׂים לוֹ עֲנָק - שרשרת סביב הצואר, מעור הלויתן. ומי שלֹא זָכָה כל כך אף לענק, עוֹשִׂים לוֹ קָמִיעַ - כתב או עשבים כרוכים בעור שנושאין לרפואה, מעור הלויתן. וְהַשְּׁאָר - מה שנשאר מעור הלויתן, הקב"ה פּוֹרְסוֹ עַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְזִיוּוֹ - אורו הוֹלֵךְ ומאיר, מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ס, ג) 'וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים וְכוּ' לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ'.

ציונים ומקורות

נט. כיון שרבינו האריך כאן בביאור בנין החומות מאבני השוהם והישפה, אגב כך, הוא מבאר גם כן הטעם שבאותו פסוק נקראו החומות בשם 'שמשותיך'. **ס.** כבר התבאר לעיל בהערה, שרבינו הולך בשיטת הרשב"ם, שפירוש 'שמשותיך' הוא החומות של ירושלים. אמנם רש"י (ישעיהו שם) הביא ש'יש פותרין' לשון שמש, חלונות שחמה זורחת בהן, ועושין כנגדו מחיצה במיני זכוכית צבועים לנוי. **סא.** לשון הגמרא, ואמר רבה אמר רבי יוחנן, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, שנאמר (איוב מ, לא) 'התמלא בסוכות עורו, האלה וכפי שפירשם רבנו לעיל. **נט.** כיון שרבינו האריך כאן בביאור בנין החומות מאבני השוהם והישפה, אגב כך, הוא מבאר גם כן הטעם שבאותו פסוק נקראו החומות בשם 'שמשותיך'. **ס.** כבר התבאר לעיל בהערה, שרבינו הולך בשיטת הרשב"ם, שפירוש 'שמשותיך' הוא החומות של ירושלים. אמנם רש"י (ישעיהו שם) הביא ש'יש פותרין' לשון שמש, חלונות שחמה זורחת בהן, ועושין כנגדו מחיצה במיני זכוכית צבועים לנוי. **סא.** לשון הגמרא, ואמר רבה אמר רבי יוחנן, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, שנאמר (איוב מ, לא) 'התמלא בסוכות עורו, זכה, עושין לו סוכה. לא זכה, עושין לו צלצל, שנאמר (שם) 'ובצלצל דגים ראשו', זכה, עושין לו צלצל. לא זכה, עושין לו ענק, שנאמר (משלי א, ט) 'וענקים לגרגרותיך', זכה, עושין לו ענק. לא זכה, עושין לו קמיע, שנאמר (איוב מ, כט) 'ותקשרנו לנערותיך', והשאר פורסו הקדוש ברוך הוא על חומות ירושלים, וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (ישעיהו ס, ג) 'והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך'. **סב.** לויתן הוא מין דג גדול שברא הקב"ה במעשה בראשית, דומה לנחש, ובראם זכר ונקבה, וכדי שלא יתרבו ויחריבו את כל העולם, הרג הקב"ה את הנקבה, ומלחה ושמרה להנות בה

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

ועל כן, חומות ירושלים שיהיו לעתיד לבא, נקראו 'שמשותיך', מפני שהם יאירו כמו אור השמש, וכל הגוים ילכו לאורם, כמו שכל העולם הולכים לאור השמש[סג].

ציונים ומקורות

את הצדיקים לעתיד לבא. ע"פ בבא בתרא (עד, ב).

סג. וראה כעין דברי רבינו, **במהרש"א** (ח"א שם ד"ה ושמתי) וז"ל, 'ושמתי כדכד שהוא אבן טוב המאיר לך תחת שמשותיך, שלא תהיה צריך עוד לאור השמש, והחלונות נמי אינן לאור אלא לאויר בעלמא, כדאמר לקמן לכוי דבי זיקא'. **תמצית הדרוש.** **א.** לכל אחת מאבני החושן, היו התכונות המכוונות לשבט ששמו היה חקוק על האבן. **ב.** חומות ירושלים ייבנו מאבני ה'שוהם' וה'ישפה', שהיו כנגד יוסף ובנימין, כדי לרמז שלעתיד לבא יזכו ישראל לתכונות של אבנים אלה. **ג.** הקב"ה חפץ שייבנו החומות **משני** האבנים, לכבודה של רחל, אמם של **שני** השבטים יוסף ובנימין, משום שהיא לא התנחמה ופעלה את הגאולה. **ד.** חומות ירושלים נקראו 'שמשותיך', על שם שלעתיד לבא יאירו כמו השמש, וכל העולם ילכו לאורם.

הדלת שנפתחה ע"י הזרע שמשון

מספר הרה"ג ר' ישראל משה סמסון שליט"א
מג"ש בספר זרע שמשון בשכונת תלפיות בירושלים:

שלומי ב. יהודי יקר המתגורר בשכונת תלפיות בירושלים פנה לפני תקופה לאיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון בבקשה מיוחדת לסייע לו בהקמת שיעור בבית המדרש בשכונת תלפיות אזור מגוריו. הצורך החיוני הוא מגיד שיעור. אני בטוח שאם יהיה מגיד שיעור מומחה שילמד בספר במתיקות יגיע ורבים להשתתף בשיעור, סיים את דבריו. ראשי האיגוד העולמי שיתפו אותי בבקשה מיוחדת זו, ונרתמתי לענין. ואכן במשך תקופה אני זוכה למסור מדי שבוע בשבוע שיעור בספר המסוגל זרע שמשון בבית מדרש זה אשר רחוק מאזור מגורי מרחק של למעלה מחצי שעה נסיעה. השיעור התחיל בשני משתתפים וכיום לאחר חודשים ספרים משתתפים בשיעור כבר למעלה מעשרים יהודים הצמאים לשתות מבאר הישועות תורתו של רבנו הזרע שמשון.

בית הכנסת שבו נמסר השיעור סגור במשך היום והוא נפתח רק בשעות קבועות זמני התפילות. בשבוע שעבר כשבא אחד המשתתפים שהוא גם אחראי לפתוח את בית המדרש לקראת השיעור, וכרגיל מקדים להגיע כחצי שעה לפני תחילת השיעור בכדי להכין את המקום, ניסה לפתוח את בית המדרש והופתע לראות שהמנעול שבור. המפתח מסתובב סביב עצמו ולא ניתן לפתוח את שערי בית המדרש. ניסה מכאן ניסה משם, ניסה לדחוף בצורה כזו או בצורה אחרת, ולאחר נסיונות של דקות ארוכות הבין שאכן המנעול שבור ולא יהיה ניתן להיכנס לבית המדרש מבלי לקרוא לפורץ מנעולים שיפרוץ את הדלת. במשך כל אותם דקות של נסיונות הפתיחה, התאספו משתתפי השיעור הקבועים, וביניהם הגעתי גם אני, אולם כולנו נשארנו בחוץ בקור הירושלמי.

לכולנו היה קשה להעלות על הדעת מחשבה שחלילה השיעור יתבטל עקב בעיה של חוסר מיקום, אולם מצד שני לא ראינו ברירה אחרת. ניסינו לחשוב ביצירתיות מקום חילופי, אולם כל רעיון שעלה נדחה. אחד ממשתתפי השיעור שגר ממש בסמיכות מקום ורצה להציע את ביתו, התנצל על כך שדוקא השבוע לא ניתן לקיים את

השיעור בביתו מפני אירוע משפחתי המתקיים שם. בית כנסת אחר שבשכונה היה סגור, ולא הצלחנו לאתר את הגבאי. עמדנו חסרי אונים. הרבה רצון וחוסר מעש מוחלט. בלי הרבה ברירות.

רגע לפני שהתפזרו המתאספים, כשאני כואב על כך שהשיעור הקבוע לא מתקיים, חייבים לעשות משהו הרהרתי עמוקות. נזכרתי מה שידוע מצדיקים שלפעמים תוספת התאמצות או איזה שהוא קבלה טובה מעבר לרגילות בוקעת שערים... ואז באופן ספונטני הכרזתי בפני כולם, ידידי היקרים, כוחו של רבנו גדול מאד, אנו מבטיחים שבאם הדלת תיפתח, נוסיף לשיעור עוד משתתף. עוד יהודי שיזכה ללמוד בספר ויקיים את בקשת המחבר! ואז... הכנסנו שוב את המפתח, סובבנו את הציר, והדלת פשוט נפתחה לתדהמת כל הנוכחים!!! הרגשנו שהזרע שמשון פרץ את הדלת עבורינו וגם חסך מאתנו את הוצאות התשלום עבור הפורץ. ראינו בעליל שרצוננו העז לקיים את השיעור עם הקבלה הטובה למען עשיית נחת לרבנו הזרע שמשון, פעלה באופן פלאי את פתיחת הדלת בכדי שהשיעור הקבוע יוכל להתקיים ולא יתבטל.

מגיד השיעור הרב ישראל משה סמסון שליט"א מסיים את דבריו בהתרגשות ואומר: מהתרחשות הפלאית הזו אנו למדים על גודל הנחת רוח שיש למחבר מקיום השיעור המיוחד הזה, אני קורא לכל החברים והידידים תושבי השכונה, לבוא ולהצטרף לשיעור הקבוע שנמסר מדי יום שלישי בבית המדרש שברחוב דרך חברון 108 בשעה 8:00 בערב ותזכו לישועות הגדולות שהבטיח המחבר.

הוצאת והפצת קונטרס 'זרע שמשון המבואר'
לכבוד שמחת שבת שבע ברכות השרויה בעיונם של המחותנים הנכבדים

הרה"ח ר' **חיים אלעזר פערלשטיין** שליט"א
ומשפחתו שיחי' עמו"ש

ומחותנו הרה"ח ר' **אברהם בנציון פאשקעס** שליט"א
ומשפחתו שיחיו עמו"ש

בורא עולם השלם זה הבנין

ועשפע שמחה זו יתעשך עליהם רוב ברכה וישפע קודש לראות דורות ישרים עבורכים ובנין עדי עד יתנך הצלחה ברכה שמחה ונחת לאורך ימים ושנים טובות בבריאות הגוף והנפש בורא עולם השלם זה הבנין זכות רבנו המחבר יעמוד להם ולזרעם שיתקיימו בהם ברכותיו והבטחותיו עד עולם וייהיו בניהם ובני בניהם חכמים ובונים בתיהם עלאים כל טוב עושר ואושר לאורך ימים ושנים

בים שכבר לכו לישועות • הצטרפו לרבים שכבר לכו לישועות • הצטרפו לרבים שכבר לכו

• שמכם יולכר בשעת הלימוד הקבוע ברבים לישועה ולברכה! •

השתתפו עלינו!

יחד נכניס למקומות נוספים
את אור תורת 'זרע שמשון'

בתרומה קבועה
או חד פעמית

הינכם שותפים
לכל הפצת תורת המחבר
בכל העולם!

ארץ ישראל 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657

לומד בתורת זרע שמשון

רוצה להבין יותר?!
מעונין לשמוע ווארט קולע
בענייני הפרשה?!
רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?!
שיעור חעציתי על דרוש שלם?!

בלשון הקודש * באידיש
באנגלית * בצרפתית

'קול זרע שמשון'

ארץ ישראל
02-80-80-600

ארה"ב
716-229-4808

לונדון
0333-300-2515

מדור חדש!
3 דקות עם זרע שמשון
לעברית 130 * לאידיש 230 * לאנגלית 330